

Iannis Ritsos (1909-1990)

12 poemes per a Kavafis

Traducció: Jaume Almirall Sardà i Pau Sabaté Marqués

L'ESPAI DEL POETA

L'escriptori negre, de talla, els dos canelobres de plata,
la pipa vermella. Seu, gairebé invisible, a la butaca,
sempre d'esquena a la finestra. Rere les ulleres,
enormes i circumspectes, observa el seu interlocutor,
en la llum engegadora, ell amagat dins les seves paraules,
dins la història, en rostres propis, remots, invulnerables,
distraient l'atenció dels altres en els subtils reflexos
d'un safir que porta al dit, i ell ben disposat
degusta les expressions d'ells, a l'hora en què els necis adolescents
s'humitegen meravellosament els llavis amb la llengua. I ell,
astut, golafre, carnal, el gran infal·lible,
entre el sí i el no, el desig i el penediment,
com balança en mans del déu oscil·la enterament,
mentre la llum de la finestra rere el cap
li col·loca una corona de perdó i de santedat.
«Si la poesia no és absolució», murmurà entre si,
«llavors d'enlloc no hem d'esperar compassió».

EL SEU LLUM

El llum és dòcil, fàcil; el prefereix
a altres formes d'il·luminació. La seva llum s'acompassa
en funció de les necessitats del moment, en funció
de l'etern, inconfessable desig. I sempre
l'olor del petroli, una presència subtil
molt característica, a les nits, quan torna tot sol
amb tant de cansament als membres, tanta vanitat
a la textura de la jaqueta, a les costures de la butxaca
tant que cada moviment sembla sobrer i insuportable —
el llum novament una ocupació: — el ble,
el misto, la flama arriscada (amb les seves ombres
al llit, a l'escriptori, a les parets) i sobretot
aquell vidre — la seva fràgil transparència,
que en un gest senzill i humà, des del començament.
t'obliga: a protegir-te, o també a protegir.

EL SEU LLUM CAP A L'ALBA

Bona tarda, doncs; tornen a ser tots dos, cara a cara,
 el llum i ell —li encanta, encara que sembli
 indiferent i vanitós; i no solament
 perquè li fa servei, sinó més aviat, i especialment,
 perquè li reclama les atencions: —subtil supervivència
 d'antigues llànties gregues, aplega entorn seu
 records i sensibles insectes de la nit, esborra
 arrugues dels vells, eixampla els fronts,
 engrandeix les ombres de cossos adolescents, recobreix
 d'un dolç esclat la blancor de les pàgines buides
 o el porpra ocult dels poemes; i quan,
 a trenc d'alba, la seva llum empal·lideix i s'identifica
 amb el rosat del dia, amb els primers sorolls
 de les persianes de les botigues, dels carretons, dels verdulaires,
 és una imatge palpable de la seva pròpia vigília, i encara
 un pont de vidre que va de les seves ulleres
 fins al vidre del llum, i d'allà al vidres
 de la finestra, fins a fora, ben enllà —
 pont de vidre que el manté dalt de la ciutat,
 dins de la ciutat, a la seva Alexandria, unint
 amb la seva voluntat d'ara, la nit i el dia.

L'APAGAMENT DEL LLUM

Arriba l'hora de la gran fatiga. Matinada enlluernadora,
 traïdora; —indica el final d'una altra nit més, encareix
 el brillant remordiment del mirall, cavant rancuniosament
 les osques entorn del llavis i els ulls. Ara
 no serveix la cordialitat del llum o el tancament de les cortines.

Consciència inflexible del final sobre els llençols on es refreda
 el càlid alè d'una nit d'estiu, i només queden unes quantes baules
 que han caigut de rínxols juvenils — una cadena tallada —
 aquella mateixa cadena — qui va forjar-la? No,
 no serveix el record ni tampoc la poesia. I tanmateix
 en el darrer instant, abans d'adormir-se, acotant-se sobre el vidre del llum
 per bufar-ne la flama, perquè també ella s'apagui, comprèn
 que bufa directament dins l'orella de vidre de l'eternitat
 una paraula immortal, completament seva, el seu propi alè —el gemec de la
 matèria.

Que bé que el fumerol del llum li perfumi la cambra a trenc de dia.

LES ULLERES

Entre els seus ulls i els objectes sempre hi havia
les seves impenetrables ulleres, atentes, abstrètes,
vigilants i exigents —fortalesa impersonal de vidre,
barrera i observatori —dues rases aquoses
entorn de la seva secreta, despullada mirada, o millor
dos plats de balança que se sostenen —cosa estranya — no verticals
sinó horitzontals. I si són així, unes balances horitzontals
què podien sostenir tret del buit i tret
de la noció del buit, nua, cristal·lina, relluent
i sobre la seva brillantor es reflectia el seguici
dels seus ideals interiors i exteriors en una equilibrada unitat
tan material, tan incorruptible, que refutava tot el buit sencer.

REFUGIS

«Expressió», diu, «no significa dir alguna cosa,
sinó senzillament parlar; i parlar
significa revelar-se; — com es parla?»
I llavors el silenci es va fer tan transparent
que tot ell va quedar ocult rere la cortina
fent veure que mirava per la finestra.
Però, en notar la nostra mirada a la seva esquena,
es va girar tot traient la cara de rere la cortina
com si portés un mantell blanc, llarg,
una mica ridícul, una mica fora de lloc per a la nostra època,
i ho volia (o ho preferia) potser pensant-se
que així, en certa manera, burlaria
la nostra sospita, la nostra hostilitat o la nostra pena
o que ens concediria algun pretext
per a la nostra futura (prevista per ell) admiració.

SOBRE LA FORMA

Va dir: «La forma no es descobreix ni s'imposa:
està continguda en la seva matèria i de tant en tant es revela
quan es mou per sortir». Tòpics, vam dir,
paraules nebuloses —ara ens surten amb revelacions? Ell no va dir res més:
va tancar-se el queix entre les dues mans, com un mot
entre parèntesis. La cigarreta, dubtosa. Se li va quedar
als llavis closos —una antena blanca en flames,
enlloc de punts suspensius, que sempre se'ls deixava per sistema
(o inconscientment) i suspenia el seu suspens.

En aquesta postura, ens va semblar, segons com, que passés la nit despert
 en una estació de tren petita, al davall de la coberta,
 allà on es troben un moment, en una nit d'hivern,
 viatgers solitaris amb aquell gust de carbó
 del que té el viatge d'inviàble i de la mútua immensitat
 de la seva amistat secreta immemorial. El fum del tren
 s'estava dret sobre els dos cons horitzontals
 dels fars, sòlid i escultural, enmig
 de dues separacions. Ell va apagar la cigarreta i se'n va anar.

MALENTESOS

Aquests dobles sentits seus no es poden suportar: ens posen a prova.
 I ell mateix s'hi posa: es traeix a ulls de tothom
 la seva poca claredat, el dubte, la ignorància, la seva covardia
 i la manca de principis fermes. Segur que vol embolicar-nos
 en la seva pròpia complicació. I ell mirava lluny,
 magnànim i benivolent, diu (com aquells que necessiten benevolència
 amb una camisa blanquíssima, un vestit gris impecable
 amb un crisantem al trau. Això no obstant,
 quan se'n va anar vam veure en terra, al lloc on era,
 un llac petit i vermellíssim, molt ben dibuixat,
 si fa no fa com un mapa de Grècia, com una miniatura del mapamundi
 amb força supressions i grans inexactituds amb les fronteres
 —amb fronteres gairebé esborrades per la regularitat del color—
 un mapamundi en una escola tancada i barrada, al mes de juliol,
 que hi falten tots els escolars, en un foraiutat engegador, vora la mar.

CREPUSCLE

El saps, aquest moment del crepuscle estival
 dins de l'habitació tancada: un reflex rosa mínim
 en diagonal a les posts del sostre i el poema
 inacabat damunt la taula —dos versos, en total
 una promesa suprimida d'un viatge esplèndid
 cap a una certa llibertat, una certa autosuficiència,
 una certa (relativa, és clar) immortalitat.

A fora, al carrer, la invocació de la nit,
 les ombres lleugeres de déus, homes i bicicletes,
 quan pleguen de les obres i els obrers joves
 amb les eines, amb els cabells en flor mullats,
 amb esquitxos de calç a la roba gastada,
 s'esvaeixen en l'apoteosi dels vapors del vespre.

Vuit cops crítics al pèndol, al capdamunt de les escales,
tot al llarg del passadís —cops implacables
d'un martell imperiós amagat darrere el vidre
esparverat. I al mateix temps l'etern soroll
d'aquelles claus que no va aconseguir mai
d'aclarir si obrien o tancaven.

L'HORA DARRERA

Una aroma va quedar a la seva habitació, potser només
pel record, o potser per la finestra
mig oberta a la nit de primavera. Va destriar
les coses que prendria amb ell. Va tapar
amb un llençol el gran mirall. I encara
als dits el tacte aquell de cossos de bells membres
i el tacte, únic, de la seva ploma —no hi ha cap contrast,
sinó la unió suprema que fa la poesia. No volia
enganyar ningú. S'acostava el final. Va preguntar
una altre cop: «És gratitud o voluntat
de gratitud?». Per sota el llit sortien
les sabatilles de vell. No va voler
tapar-les (oh, és clar, abans...). Només
quan va ficar-se la claueta a la butxaca de l'armilla
es va asseure sobre la maleta, al bell mig de l'habitació,
tot sol, i es va posar a plorar, en conèixer
per primer cop, amb tanta exactitud, la seva innocència.

POST MORTEM

Molts el reivindicaven, se les tenien al seu voltant
pot ser que pel seu vestit —un vestit estrany,
solemne, imponent, però amb una certa gràcia,
amb un cert aire, com els vestits de fantasia que portaven els déus
quan tractaven amb la gent —disfressats
i mentre parlaven de coses comunes, amb llengua comuna, de sobte
se'ls inflava un plec de la vestidura per l'alè
de l'infinit o el més enllà —segons que diuen.

Se les tenien, doncs. I ell què hi podia fer? Li havien estripat
la roba i la roba interior, i li havien trencat el cinturó. En va quedar
un mortal comú, tot despullat, en posició contreta. Tothom
l'havia abandonat. I just llavors es va quedar de pedra. Al cap dels anys,

en aquell lloc van descobrir una estàtua esplèndida
 nua, orgullosa, alta, de marbre del Pentèlic,
 de l'Etern Efeb Castigador-de-si-mateix —així van dir-ne;
 la van tapar amb un llenç molt llarg i van posar-se a preparar
 una cerimònia mai no vista per a la inauguració.

DIGNIFICACIÓ

El que s'ha mort era realment extraordinari,
 únic: ens ha deixat una mesura excel·lent
 per mesurar-nos i, sobretot, per mesurar
 el nostre veí —un, menudet,
 molt baix; l'altre, estret; un tercer,
 llarg com un gànguil: cap
 que tingui ni una mica de vàlua; res de res.
 Només nosaltres, que fem servir com toca
 aquesta mesura —però de quina mesura parlem?—
 això és la Nèmesi, l'espasa de l'Arcàngel,
 que ja l'hem esmolat, i ara podem
 decapitar tothom, un rere l'altre.

ATENES, Tardor 1963

Iannis Ritsos. 1963. *12 ποιήματα για τον Καβάφη* [12 *poemes per a Kavafis*]. Atenes: Kedros.

